

Nr 493

Av herrar Holmberg och Virgin, om vuxenutbildning genom radio och television.

(Lika lydande med motion nr 617 i Andra kammaren)

Det moderna samhället ställer allt större krav på yrkesskicklighet och hög allmänbildning. Detta leder i sin tur till att betydande resurser satsas på utbildning av ungdomen. Efterkrigstiden har också i hög grad kommit att präglas av debatten kring den nya skolan som så småningom lett till en betydande reformering av ungdomens utbildningsvägar. En sådan förändring av den grundläggande utbildningen medför på relativt kort tid betydande skillnader i utbildningsnivå mellan de olika generationerna. Ca 80 procent av landets vuxna medborgare har enbart folkskoleutbildning. Inom en snar framtid kommer utbildningsnivån genom den nya skolan att vara avsevärt högre för dem som fullbordat sin obligatoriska skolgång. En prognos över arbetskraftens utbildningssammansättning under åren 1960—2000 visar att det kommer att röra sig om betydande förändringar.

Arbetskraftens utbildningssammansättning 1960—2000

	Andel av befolkningen i åldern 16—65 år i %				
	1960	1970	1980	1990	2000
Akademisk examen	2	3	5	7	10
Studentexamen	4	6	10	15	20
Realexamen, grundskola	10	20	32	43	48
7-årig folkskola och kortare utbildning	84	71	53	35	22
Akademisk examen eller studentexamen	6	9	15	22	30

Källa: Universitetsnytt nr 1, 1965, sid 5.

Om inte förändringen i grundutbildningen skall medföra allvarliga problem måste förbättrade möjligheter skapas för att, med grundutbildningen som bas, vidareutbilda den arbetskraft som redan avslutat sina studier. En sådan vidareutbildning av människor med avslutad skolgång brukar ofta betecknas som vuxenutbildning. Vuxenutbildningen måste som en följd härav kunna omfatta alla åldersgrupper. Den måste i högre grad än den

obligatoriska skolan vara tillrättalagd för elevens speciella behov och förutsättningar. Det är naturligt att utbildningen dessutom kan och måste bygga på den erfarenhet som eleven har genom sitt yrkesarbete och arbetsliv.

Yrkesutbildningsberedningen har gjort en sammanställning över den vuxenutbildning som i dag bedrivs i vårt land. Som framgår av nedanstående uppställning är det fråga om en mångskiftande utbildning med ett stort antal huvudmän.

1. Vuxenutbildning inom skolväsendets ram: yrkesskolornas deltidskurser, kvällsgymnasier, vuxenläroverk och folkhögskolor: AMS:s och SÖ:s omskolningsverksamhet. I hela landet drivs 35 kvällsgymnasier, varav 25 är allmänna, 8 tekniska och 2 handelsgymnasier. Det finns två vuxenläroverk — Härnösand och Norrköping. Det finns ett 100-tal folkhögskolor.

2. Postgymnasial vuxenutbildning under SÖ och UKÄ: decentraliserad akademisk undervisning; vissa nya praktiskt inriktade utbildningar för studenter.

3. Studieförbundens verksamhet.

4. Vuxenutbildning för statligt anställda. Utbildning inom förvaltningen och affärsverken, bl. a. posten, SJ, televerket, försvaret, polisen, tullen.

5. Vuxenutbildning i landstingens, städernas och landskommunernas regi.

6. Utbildningsverksamheten inom industrien: lokalföretagsutbildning; centralt bedriven utbildning inom SAF och olika branschförbund.

7. Utbildning för hantverk och viss industri: hantverksorganisationernas utbildning; utbildning vid statens institut för hantverk och industri.

8. Utbildning inom handel och servicenäringar: lokal och central företagsutbildning inom handel, bank och försäkring.

9. Arbetsmarknadsorganisationernas utbildning.

10. Vissa folkrörelsers utbildningsverksamhet.

11. Korrespondensundervisning.

12. Radio- och TV-undervisning.

De insatser som bildningsförbunden och det fria näringslivet gör på detta område är av betydande omfattning men är självfallet inte avsedda att täcka annat än en begränsad del av alla föreliggande utbildningsbehov på detta område. Alla vägar för att utvidga och förbättra denna undervisning måste därför prövas.

En viktig fråga att ta ställning till är hur man skall kunna finna ett enhetligt system för ett samhällsstöd till de olika utbildningsformerna.

Man urskiljer i stort fem utbildningskategorier inom näringslivets yrkesutbildning.

1. *Grundutbildning*, vilken oftast är tvåårig och avser en bred utbildning.

2. *Färdigutbildning* med specialutbildning på den aktuella arbetsmarknadssektorn. Här förekommer av naturliga skäl ofta utbildningen inom branschorganisationer i samarbete med statlig eller kommunal instans.

3. *Inskolning*, vilket innebär utbildning för speciell uppgift inom det enskilda företaget.

4. *Fortbildning*, vilken har till uppgift att bibehålla yrkesskickligheten på högsta nivå.

5. *Vidareutbildning* samt *upp- och omskolning*.

Inte minst i en period av intensiv företagsrationalisering har denna senare utbildningsform fått stor betydelse. Skälen är givetvis de förändringar som sker i produktionsprocesserna, avancemang och strukturförändringar inom branschen eller nedläggning av företag. I det senare fallet inträder oftast samhället som garant för utbildningen; i de övriga fallen torde största ansvaret åligger företagen.

Omfattningen av vuxenutbildningen genom de av det allmänna direkt understödda utbildningsanstalterna ger vid handen att det finns ett mycket stort behov av studier vid sidan av näringslivets vuxenutbildning.

I den följande sammanställningen har endast dessa typer av utbildningsanstalter medtagits.

Gymnasierna

Det finns givetvis ett antal vuxna bland nybörjarna i det vanliga gymnasiet med heltidsundervisning på dagtid. Endast i fråga om de tekniska gymnasierna rör det sig dock om ett betydande antal. Enligt gymnasieutredningen (GU) var 1963 12,8 % av nybörjarna vid tekniskt gymnasium över 21 år, vilket motsvarade 642 personer.

Specialkurs vid tekniskt gymnasium

Vid de tekniska gymnasierna finns 2- och 3-åriga specialkurser (i Stockholm även en 4-årig) där ett betydande antal äldre tas in. Undervisningen vid den 3-åriga kursen sker under två år på kvällstid och ett år på dagtid. Totala antalet elever vid alla specialkurser uppgick enligt GU till 1 518 personer år 1964 av vilka 641 var nybörjare. Antalet nybörjare över 21 år var alltså 452 eller ca 70 %.

Skolor med kvällsundervisning (parallellundervisning)

Under denna rubrik sammanför GU tre mindre skolor: Statens aftonskola, Stockholms samgymnasium och Karolinska aftonskolan i Örebro. Totala antalet nybörjare höstterminen 1964 var enligt GU 133 personer, varav 61 över 21 år, vilket motsvarar drygt 45 %.

Kvällsgymnasierna (koncentrationsundervisningen)

Detta är en snabbt expanderande undervisningsform, vilket visas av att nybörjarantalet stigit från 3 391 höstterminen 1964 till 4 333 höstterminen 1966, en ökning med ca 30 % på två år. För höstterminen 1966 gäller följande siffror:

	Allm.	Gymnasial utbildning		Summa	Förgymnasial utbildning
		Ekonomiskt	Tekniskt		
Totalt antal elever	8 308	1 590	391	10 289	5 817
Därav nybörjare	3 515	657	161	4 333	2 811

Enligt GU var år 1964 ca 90 % av nybörjarna i gymnasieundervisningen och ca 60 % av nybörjarna i den förgymnasiala undervisningen över 21 år.

Statens gymnasier för vuxna (även förgymnasiala kurser)

Två gymnasier för vuxna finns, i Härnösand och Norrköping. Enligt uppgift från SÖ har man svårt att få elever i Härnösand. Antalet ligger också avgjort under de prognoser som tidigare uppgjorts. Sammanlagt har de två gymnasierna drygt 2 000 elever läsåret 1966/67 med 1 500 i Norrköping och 500 i Härnösand. Sammanlagda antalet nybörjare under kalenderåret 1966 var i Norrköping ca 350 personer och i Härnösand ca 140.

En viss övergång sker från realskolekurser till gymnasium. Siffrorna inkluderar inte dessa. Genom övergång till nya gymnasiet och införande av förberedelsekurser ändras förhållandena från läsåret 1966/67. Norrköping räknar med ca 600 nya elever under läsåret, d. v. s. avsevärt mer än tidigare.

Tekniska skolor

Det finns tekniska såväl dag- som aftonskolor. De förstnämnda skall dock avvecklas i takt med att tekniska fackskolan införs. Enligt GU har de tekniska dagskolorna höstterminen 1964 6 529 elever, varav 1 836 gick i terminskurs 1. (Nybörjare kan finnas även i högre årskurser; var man börjar beror på skolunderbyggnaden.) Drygt hälften av nybörjarna torde ha varit över 21 år. Aftonskolorna hade vid samma tid 11 580 elever, varav 2 433 gick i terminskurs 1. Vad som gäller för dagskolorna gäller även här, d. v. s. nybörjare finns också i högre terminskurser. Omkring 70 % av eleverna i terminskurs 1 var över 21 år.

Fackskolor

I fackskolan finns en särskild kvot, motsvarande 25 % av antalet nybörjarplatser, reserverade för äldre sökande med yrkesutbildning eller yrkeserfarenheter. Hittills torde denna mest utnyttjas inom den tekniska sektorn (jfr ovan om de tekniska skolorna), men några exakta siffror finns inte lätt tillgängliga. Enligt GU var år 1964 26 % av de behöriga sökande över 19 år.

Folkhögskolorna

Vid folkhögskolorna finns dels vinterkurser och dels sommarkurser. De senare är mer att räkna till »hobbyverksamheten», och det är vinterkurserna som är de »egentliga» folkhögskolekurserna. Det finns 1-, 2- och 3-åriga kurser. Följande siffror finns att ange:

1:a årskurs	Vinterkurser 1965/66		Totalt	Sommarkurser 1966
	2:a årskurs	3:e årskurs		
5 497	4 447	953	10 897	514

Korrespondensstudier

Omfattningen av korrespondensinstitutens kursverksamhet är svår att uppskatta. På grundval av uppgifter från Hermods (NKI var då ännu självständigt, men betydligt mindre än Hermods) redovisar GU följande:

Under en 12-månadersperiod tiden 1963—1964 anmälde sig 1 621 personer till fullständiga examenskurser motsvarande gymnasiet. Till enskilda ämneskurser inom allmänna gymnasiet eller handelsgymnasiet anmälde sig 4 093 personer under samma period. Enskilda kurser i tekniska ämnen går inte att hämta ur Hermods statistik. Hur många som utöver detta målinriktat studerar per korrespondens finns inga säkra uppgifter om. Antalet torde dock vara betydligt, även om ett okänt men troligen stort bortfall drar ner den reella effekten.

Akademisk utbildning

Vad som här skall räknas som vuxenutbildning är oklart. Vanligen brukar man ta upp dels den decentraliserade ett- och tvåbetygsundervisningen i UKÄ:s (tidigare SÖ:s) regi — de kommande fasta filialerna bör dock inte föras hit — samt den akademiska korrespondensundervisningen. Dessutom tillkommer studieförbundens s. k. universitetscirklar. Antalet personer som berörs är betydligt och i starkt växande:

De decentraliserade ett-betygskurserna hade 392 deltagare hösten 1965, och för våren 1966 var 478 personer anmälda. I två-betygskurser deltar något 100-tal. Totalt har under perioden HT 1962—VT 1965 omkring 1 000 betyg utfärdats efter kurser av detta slag med en tentamensfrekvens om ca 68 %.

Korrespondensutbildningen finns bara hos Hermods och omfattar numera ett tiotal ämnen. Samtliga kurser inbegriper en sommarkurs vid universitet, och omfattningen av verksamheten belyses av att sommarkurserna 1965 hade ca 450 deltagare. Totalt från starten år 1953 fram till september 1965 hade 1 571 akademiska betyg utfärdats åt korrespondensstuderande.

Universitetscirklarna är i många fall direkta paralleller till universitetskurserna (från hösten 1966 har kursverksamheten startat direkta »kvällsuniversitet») och ligger i varje fall alltid på motsvarande nivå. Hösten 1964 redovisades totalt ca 2 750 deltagare, och detta antal torde ha ökat betydligt sedan dess.

Avslutningsvis kan de vuxenstuderandes roll vid universiteten belysas med följande statistik: vid utgången av vårterminen 1966 fanns bland Stockholms universitets studentkårs medlemmar 998 st. (6 %) som var 40 år eller äldre, 1 664 st. (10 %) som var 35 år eller äldre och 2 910 st. (18 %) som var 30 år eller äldre.

Utbildning med stöd från AMS

Ett särskilt område utgör den utbildning som sker i arbetsmarknadspolitiskt syfte. Utbildningen sker här på tre olika sätt:

genom särskilda kurser,
genom utbildning i företag samt
i det ordinarie yrkesskoleväsendet (i enstaka fall även andra delar av det ordinarie skolväsendet).

De elever som är inordnade i det ordinarie skolväsendet redovisas här som vanliga elever; det enda som är speciellt med dem är att de får utbildningsbidrag från AMS. De särskilda kurserna däremot är en särskild utbildningsform och arrangeras av SÖ. AMS bekostar även i detta fall enbart utbildningsbidragen.

Denna utbildningsform är i stark tillväxt, och då den i princip vänder sig till enbart vuxna (viss dispensmöjlighet finns) är den helt att räkna till vuxenutbildningen. Det totala antalet personer som befunnit sig i utbildning har utvecklat sig, resp. beräknas utveckla sig enligt följande:

1964/65	40 000
1965/66	46 000
1966/67	55 000
1967/68	70 000 (enl. AMS:s petita)

Antalet nybörjare under en ettårsperiod är lägre än dessa siffror utvisar, eftersom många kurser är längre än ett år. Budgetåret 1964/65 var antalet nybörjare sålunda omkring 28 000, en siffra som stigit till ca 35 000 under den senaste 12-månadersperioden (16/10 1965—15/10 1966). Av dessa går i runt tal hälften vid de särskilda kurserna, medan mellan en femtedel och en sjättedel får sin undervisning i det ordinarie skolväsendet.

Det är utomordentligt vanskligt att avgöra om man skall hänföra olika former av akademiska studier till vuxenutbildning. Klart är emellertid att det finns ett mycket starkt önskemål från personer med avslutade studier att komplettera sin utbildning med någon form av akademiska studier. Ofta önskar de inte en fullständig utbildning utan endast några enstaka betyg.

Ett speciellt problem i detta sammanhang är frågan om de vuxenstuderandes kompetens. Den aktualiserades i samband med radiokursen i statskunskap 1965—1966, då en mängd människor som följt kursen icke kunde erhålla sin betygsenhet i ämnet på grund av att de saknade behörighet för universitetsstudier. Denna situation ledde till en mycket intensiv debatt om dessa frågor, i vilken en rad tidningar uttalade sig för ett slopande av de allmänna behörighetskrav som nu gäller för universitetsstudier.

Det kan naturligtvis inte förnekas att ett slopande av förkunskapskrav till universitetsstudier skulle medföra stora svårigheter för de akademiska utbildningsanstalterna. Bl. a. skulle den enhetliga nivån i undervisningsgrupperna helt försvinna. Detta leder till att andra utbildningsvägar än de traditionella måste prövas för att tillfredsställa utbildningsönskemålet för dem som saknar kompetens för akademiska studier.

Till den moderna undervisningens främsta hjälpmedel räknas i dag, med all rätt, radio och TV.

RADIO OCH TV I UTBILDNINGENS TJÄNST

Allmänt

Man skiljer på »eterburen (radio) TV» samt sluten TV. (Open-circuit-TV, OCTV samt closed-circuit-TV, CCTV). Den förra typen sänds alltså över nät och riktar sig till ett mycket stort antal människor. CCTV å andra sidan sänds per tråd inom ett oftast ganska begränsat område: en universitetsinstitution, ett universitet eller, i undantagsfall, en hel stad. Den vänder sig oftast till en speciellt definierad grupp. Radio och television är kommunikationsmedier som självklart bör kunna utnyttjas för all sorts utbildning och undervisning.

OCTV — som här något oegentligt förutsättes omfatta även ljudradion — kan ha en mycket växlande karaktär. Man kan tänka sig en målinriktad utbildning via radio-TV som syftar till en bestämd examen eller utbildning. Men hit kan också hänföras program av mer allmänt bildande slag: programserier i de mest skiftande ämnen, utan speciell målinriktning. Här är gränsen gentemot »vanliga» program svår att dra.

Radioutredningen (RU, Radions och televisionens framtid, II SOU 1965: 21) gör för sin del en distinktion mellan »Utbildningsradio-TV» och »Studieradio-TV». Till det förra begreppet hänför man (RU II, s. 33 ff):

Program avsedda för användning i den vanliga skolundervisningen t. o. m. gymnasienivå, varvid programmen kompletterar den reguljära undervisningen. Detta benämns skolradio, skol-TV.

Motsvarande slag av program, vilka ersätter läraren där kompetent lärare inte finns att tillgå (såsom den hittillsvarande »radioengelskan»).

Likartade program på motsvarande undervisningsnivåer, avsedda för andra studieformer, i första hand kvällsgymnasier för vuxna. Ofta kan givetvis samma program utnyttjas som under 1.1 och 1.2, men planering och utsändning måste ta hänsyn till fritidsstudiernas särskilda villkor.

Program för motsvarande undervisningsnivåer, avsedda för sådana enskilda studier som hittills bedrivits i korrespondensform och utan tillgång till lärare på platsen. Genom systematisk användning av radio-TV kan här en avsevärt förbättrad form av de traditionella korrespondensstudierna växa fram, vilken provisoriskt benämns radio-TV-brevskola.

Program för yrkesskolor (såsom demonstrationer, vilka vanliga yrkesskolor inte har resurser att åstadkomma); kan lämpligen benämnas yrkesskolradio, yrkesskol-TV.

Program (i ordets vidaste mening) avsedda för den reguljära undervisningen vid universitet och specialhögskolor, avpassade för studerande som i övrigt deltar i den vanliga undervisningen. En lämplig benämning är universitetsradio, universitets-TV.

Program av likartat slag, avsedda för studerande på annan ort än universitetsorten. Motsvarar den extensionsundervisning, vilken för närvarande

bedrivs av akademiska lärare som reser ut till mindre grupper på olika orter.

Hjälpmedel för pedagogisk utbildning, i första hand vid seminarier och lärarhögskolor. Här avses demonstration av yrkesmetodik snarare än program avsedda att utlära ett kunskapsstoff.

Program ingående i högre utbildning inklusive vidareutbildning inom kvalificerade yrken. Som exempel kan nämnas fortlöpande information från medicinalstyrelsen till läkare, sjuksköterskor och apotekare, pedagogisk fortbildning för lärare, utbildning inom polisväsendet etc.

Till studieradio-TV hänföres främst programserier (med viss anknytning till studieförbundens verksamhet), vilka ger systematiska och ingående kunskaper i ett visst ämne och i regel anknyts till tryckt material (radio- eller TV-högskolan). Hit hör också mer allmänt »bildande» program samt språkkurser.

Gränserna mellan de båda huvudtyperna är som framgår inte glasklara. Åtskilligt av den tänkta »Radio-TV-skolans» verksamhet är av sådan karaktär att den kan hänföras till den egentliga vuxenundervisningen. Å andra sidan kan det hävdas att uppläggningsen av denna icke är tillräckligt mål-inriktad för att man med fullt berättigande skall kunna hänföra den till vuxenutbildning.

Internationella aspekter

Under det senaste decenniet har television i allt större utsträckning tagits i bruk i utbildningens tjänst. Det nya i denna utveckling är framför allt att man därvid har börjat utnyttja TV även för högre utbildning. Så har skett i bl. a. Frankrike, Holland, Japan, Schweiz, Storbritannien och USA. Främst gäller det här CCTV; i USA bedrev man universitetsundervisning via CCTV 1962 vid 226 högre undervisningsanstalter.

Radioutredningen har i sitt betänkande del II, bil. 8 s. 185 ff., givit en översiktlig framställning av de viktigaste projekten via OCTV samt CCTV i ett stort antal länder. En översikt av CCTV:s utnyttjande i USA finns också i 1963 års universitets- och högskolekommittés betänkande (del II: SOU 1965: 12, s. 404). Vi har här icke bedömt det vara nödvändigt med en sammanfattning av dessa rapporter. Endast några kommentarer i anslutning till de internationella erfarenheterna skall göras.

USA är givetvis det stora föregångslandet vad gäller såväl omfattningen av TV-undervisningen som forskning om TV-utbildningens resultat. Man har lagt ner stor möda på ett systematiskt studium av TV-undervisningen från olika utgångspunkter: dess pedagogiska värde, möjligheter att höja undervisningens kvalitet, dess ekonomiska konsekvenser etc.

Erfarenheterna är i många avseenden mycket positiva. I en framställning publicerad av The Institute for Communication Research (Stanford University) sammanfattas resultaten av icke mindre än 393 komparativa un-

dersökningar. Det framgår av dessa att TV-undervisning över lag åtminstone är lika effektiv som annan undervisning. Man har också fått en någorlunda klar bild av hur TV-undervisning fungerar på olika stadier. Den tycks bäst lämpa sig för skolundervisning i klasserna 3—9 samt för vuxenundervisning, medan high-school- och collegenivån visar en mindre fördelaktig bild. Vad gäller elevattityderna varierar dessa med olika ämnen: föga förvånande visar de en stigande uppskattning av TV-undervisningen allteftersom demonstrationsmomenten blir viktigare (naturvetenskap, teckning, musik).

Men också problemen med TV-undervisningen uppdragas genom undersökningarna. Man har ännu inte funnit den lämpligaste formen för undervisningen; den tenderar att bli alltför »föreläsningsmässig» utan något aktivt gensvar från elevernas sida. Detta sammanhänger givetvis med ett av de svåraste problemen med radio-TV-undervisning: frågan om hur man med detta i princip »one-way-communication-system» skall kunna skapa någon sorts form av feed-back. Vid universiteten, där undervisningen mest bedrivs via CCTV, har man försökt lösa detta med hjälp av »two-ways-system», där studenterna alltså kunde avbryta föreläsaren med frågor etc. Detta har emellertid knappast givit särskilt positiva resultat. Man har då i stället försökt med assistenter som i pauserna kunde svara på frågor, leda diskussioner etc.

I *Storbritannien* har såväl BBC som ITV länge haft viss utbildnings-TV. Till stor del har denna varit av allmän bildningskaraktär, liknande den amerikanska undervisningstelevisionen. Men man har också haft målinriktade programserier, t. ex. med sikte på vidareutbildning av lärare.

Man har också med framgång prövat TV-undervisning tillsammans med korrespondensundervisning. National Extension College (NEC) har — i samarbete med de nationella TV-företagen — haft ett halvt dussin sådana kurser. (Report: Correspondence Teaching and Television, NEC, 1966). Ett av de intressanta försöken gällde undervisning i statistik, som riktade sig till såväl skolbarn (motsvarande gymnasium) som vuxna.

Director of Television Service of Glasgow University, R. MacLean, sammanfattar sina intryck av försöken med engelsk skol-TV och säger bl. a. att television kan med stor framgång utnyttjas på olika nivåer inom utbildningssystem och rikta sig till olika grupper.

Ordinarie skol-TV kan också utnyttjas för vuxenundervisningen. Vidareutbildning går utmärkt att anordna också i TV (detta bestyrkes även av tidigare engelska erfarenheter rörande vidareutbildning av lärare). Men TV kan inte utgöra ett ensamt utbildningsmedium; det måste kompletteras med andra hjälpmedel: korrespondensstudier, aktiv kontakt studerande — lärare, goda handböcker. Mycket viktigt är att det är samma personer som lägger upp hela kursen, d. v. s. även utformar korrespondensbrev etc. Lärarinsatsen måste förberedas minutiöst; själva lärartekniken är — för

att vara helt framgångsrik — annorlunda i TV än i vanliga klassrum. Till sist varnar MacLean för att göra programmen alltför pretentiösa i tekniskt avseende; *de människor som ser programmen är intresserade av att lära och arbeta och göra just det.*

Radioutredningen anser att utbildningsradio-televisionen till stor del är en verksamhet som i princip faller utanför Sveriges Radios arbetsområde, medan den mera vagt inriktade studieradio-TV »måste hänföras till Sveriges Radios centrala uppgifter». Konsekvenserna av detta resonemang är att statsmakterna via statsbudgeten direkt finansierar utbildningsradion-televisionen som en del av samhällets allmänna utbildningsåtaganden. Sveriges Radio producerar dessa program mot given ersättning. Detta gäller särskilt skol-radio-televisionen. Vad gäller övriga programtyper — t. ex. universitetsundervisning — måste det vara en viktig uppgift för de olika undervisningsmyndigheterna att via den särskilda rundradion ge tillfredsställande undervisning. Studioberäkningen för den föreslagna utbyggnaden av Sveriges Radio är också gjord med hänsyn tagen till detta. En vidare utveckling av radio-TV-undervisningen måste därför leda till att ytterligare faciliteter ställs till företagets förfogande.

RU tog också initiativ till försöksverksamhet med akademisk undervisning via ljudradio. Vår- och höstterminen 1965 anordnades således en ett-betygskurs i statskunskap med anknytning till statsvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet. Anledningen till att man valde detta ämne var det starkt ökande intresset för statskunskap, det akuta fortbildningsbehovet bland lärare och att man redan hade viss erfarenhet av extensivt bedriven universitetsundervisning i detta ämne.

RU föreslog också ytterligare försöksprojekt i pedagogik (ljudradio och TV), gymnasiekurs i engelska (ljudradio och korrespondensundervisning) och akademisk undervisning i fysik (TV). Att man valde fysik som första egentliga TV-projekt sammanhängde med detta ämnes behov av åskådlighet. Denna kurs planerades för läsåret 1967/68.

Finansieringen av denna verksamhet skulle enligt RU ske i första hand via licensmedel (produktion och sändningskostnader), medan särskilda medel skulle ställas till förfogande från universitetsmyndigheterna för examination, administration m. m. Sveriges Radios andel skulle anvisas i form av extra anslag och hållas utanför den ordinarie medelsanvisningen. Den akademiska TV-kursen i fysik, som ekonomiskt sett skulle bli ett ganska stort åtagande, borde finansieras genom allmänna medel, anvisade på riksstaten.

Radiokursen i statskunskap

Intresset för kursen blev redan från början mycket stort. En publikundersökning visade att det var omkring 60 000 personer som lyssnade till undervisningen (vårkväll 1965, trots att den sändes parallellt med Nyheter

och Dagens Eko). Studiehandboken slutsåldes i 20 000 ex. Under vårterminen anmälde sig 6 500 personer till institutionen, och under hösten tillkom ytterligare 1 900. Den svenska delen sändes i repris våren 1966 för dem som påbörjat studierna under hösten.

Aktivt studiedeltagande och resultat framgår av följande sammanställning:

Deltagare i radiokursen i statskunskap

	Anmälda		Diskussionsseminarier C:a	Tentamen		Klara betyg 26.3.66
	Vt-65	Ht-65		Svensk	Utländsk	
Studenter	3 320	820	1 300	1 078	812	351
Folkskollärare	400	80		228	213	146
Övriga	1 335	1 000	250	305	481	80
Summa	5 055	1 900	1 550	1 611	1 506	577

Antalet godkända skrivningar överskrider väsentligen antalet avlagda betyg. I svensk statskunskap har 61,9 procent av skrivningarna godkänts, d. v. s. 997 st. Motsvarande totalsiffra för utländsk statskunskap var 946.

Kursen uppställde samma fordringar som för ett betyg vid universitet. Den omfattade 90 radioprogram samt 22 kursböcker. Tiden var två terminer — d. v. s. dubbelt så lång tid som den fastlagda normalstudietiden. Det största problemet var för många att delta i de diskussionsseminarier som ingick som ett obligatoriskt led i kursen. Icke mindre än 1 000 personer som från början hade anmält sig lämnade återbud till dessa seminarier.

Kostnaden för examination, undervisning vid diskussionsseminarierna och administration uppgick sammanlagt till något över 800 000 kronor.

Radio-TV-undervisning i framtiden

Radio och framför allt TV skapar nya förutsättningar för vuxenundervisning i stor skala. TV är emellertid inte bara ett tillskott till de traditionella undervisningsmetoderna. Den är, framhåller radioutredningen, långt mer än ett tekniskt hjälpmedel i undervisningen och har redan tillvunnit sig en egen betydelsefull roll på olika stadier. Den når många. Undervisning kan ges på olika stadier, för olika grupper och med differentierad målsättning. Mycket viktigt är att TV kan utnyttjas också i vidareutbildningens tjänst, t. ex. för att reaktivera sjuksköterskor, ge lärare fortbildning etc.

Mot bakgrund av vad som ovan sagts anser vi det väsentligt att man finner organisatoriska former för en snabb utbyggnad av vuxenutbildningen i TV. Vi har i andra sammanhang redovisat vår principiella uppfattning av TV:s framtida utveckling i vårt land. När det gäller organisationen av

TV i utbildningens tjänst anser vi i motsats till regeringen att denna ej bör handhas av statsmakterna eller Sveriges Radio. Vi tror nämligen inte på det i propositionen 231/1966 framförda påståendet om bättre ekonomiskt företagande såsom resultat av ett sammanförande av all TV-verksamhet under ett monopolföretag.

Ett självständigt och fristående TV-företag bör bildas. Med tanke på behovet av ett nära samarbete mellan de olika intressenterna bör dessa företag ingå som huvudmän och delägare i detta företag. Bland ägarna kunde sålunda ingå statsmakterna, arbetsmarknadens parter, näringslivet genom sina olika organisationer samt de olika bildningsförbunden.

Företaget skulle förbereda och utveckla kursplaner i samarbete med skolboksforlagen. Vidare skulle det organisera och ansvara för sändningar inom ovan berörda vuxenutbildningsområden. Vid sidan av egen programproduktion skulle ett sådant företag även kunna anlita helt fristående producenter. Tillkomsten av självständiga företag med egna studielokaler skulle nämligen innebära att de totala produktionsresurserna för televisionsverksamheten i Sverige skulle öka.

Finansieringen av denna verksamhet bör i huvudsak ske på annat sätt än med statsmedel. Då det är angeläget att undervisningen redan från starten kan ske i full utsträckning finner vi emellertid skäl tala för att staten under det kommande budgetåret svarar för ett anslag motsvarande det av ecklesiastikministern under rubriken pedagogiskt utvecklingsarbete i utbildningsväsendet för utökat nyttjande av TV och radio i utbildningstjänst äskade beloppet 10 miljoner kronor.

Den övriga delen av kostnaden bör bestridas dels genom bidrag från övriga huvudmän, dels genom finansiering genom reklamslag.

Liksom vi framhållit i andra sammanhang bör givetvis denna reklam utformas så, att den sändes under korta intervaller, mellan de lokala programmen och att den helt avskiljes från programproduktionen så att den ej kan påverka denna i något avseende.

Vi förutsätter att undervisningen under det första året bör omfatta 600 sändningstimmar och att sändningen sker över det ordinarie televisionsnätet under icke ordinarie programtid. Med ett så stort antal sändningstimmar kan snabb erfarenhet vinnas av utbildningens reella värde. Det gäller dessutom att redan från starten erhålla en sådan bredd att det blir möjligt att därmed täcka de olika undervisningsområdena samt skapa intresse för denna nya form av undervisning.

Med stöd av ovanstående hemställas,

- a) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag till bildande av ett radio-TV-bolag med representanter för staten, näringslivet, bildningsorganisationerna och arbetsmarknadens parter, med uppgift att producera och, å ordinarie TV-nätet, sända undervisningsprogram för vuxenutbildning, samt

att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen förslag till härför erforderlig ändring av gällande lagstiftning;

b) att riksdagen måtte besluta

att till budgetåret 1967/68 till vuxenutbildning i TV anvisa ett reservationsanslag av tio miljoner kronor,

att i avvaktan på särskild proposition i ärendet för budgetåret 1967/68 till pedagogiskt utvecklingsarbete i utbildningsväsendet beräkna ett reservationsanslag av 4 600 000 kronor.

Stockholm den 26 januari 1967

Yngve Holmberg (h)

G. Ivar Virgin (h)